

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

«Етичні основи професійно-педагогічної взаємодії»

4-й семестр, 2025 рік

Галузь знань
01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність
011 Освітні,
педагогічні науки
Освітній рівень
бакалавр

Назва кафедри
та викладач /
викладачі

Кафедра педагогіки
Викладач: **Войналович О.О.**- кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки педагогічного факультету
Інформація про викладача на сайті факультету: <https://pf.udu.edu.ua/fakultet/struktura/kafedry/kafedra-pedahohiky-pf-npu/pro-kafedru-ped>
E-mail: Yvvalexandra@ukr.net

I. Основна
мета/цілі навчання

формування у майбутніх педагогів моральних цінностей педагогічної професії через засвоєння її нормативних засад, розвиток і саморозвиток професійної етичної культури на рефлексивній основі.
Основні завданнями: розкриття соціальної та виховної значущості дотримання педагогом норм педагогічної етики у професійній діяльності; ознайомлення майбутнього викладача з принципами, нормами і правилами професійно-педагогічної поведінки і чітке їх засвоєння; формування моральних цінностей професії та відповідних якостей педагога; розвиток у майбутніх педагогів етичної культури на рефлексивній основі, спонукання їх до самоаналізу своїх вчинків: визначення типових помилок педагогічної поведінки, пов'язаних із порушенням норм педагогічної моралі; розкриття особливостей етичної поведінки викладача при розв'язанні складних педагогічних ситуацій: розробка алгоритму індивідуальної педагогічної взаємодії; підготовка майбутніх педагогічних працівників до етико зорієнтованого професійно-педагогічного спілкування з різними суб'єктами педагогічної взаємодії.

II. Місце
навчальної

Навчальна дисципліна вибіркова

*дисципліни в
освітній програмі*

III. Обсяг навчальної дисципліни	<i>Кількість кредитів</i>	<i>3 кредити</i>
	<i>Загальна кількість годин</i>	<i>90</i>
	<i>Лекційні заняття</i>	<i>18</i>
	<i>Семінарські/практичні заняття</i>	<i>16</i>
	<i>Самостійна робота</i>	<i>56</i>

*IV. Короткий
зміст навчальної
дисципліни*

Модуль 1. Етика як наука про норми професійно-педагогічної діяльності.

Тема 1.1. Етика як система знань.

Проблема **предмета** етики. Різні точки зору на нього – результат абсолютизації окремих його складових на різних етапах розвитку знань. Історичні і філософські аспекти генезису етичних знань і формування моральної свідомості. Становлення етики як практичної філософії і вчення про життя. Етика як спосіб самовираження. Етичні концепції Древнього Сходу. Антична етика як вчення про чесноти досконалої особи. Етичне вчення Сократа про знання як основу чеснот. Пошуки сенсу буття в етиці Платона. Етика добродійностей Аристотеля. Евдемонізм Демокрита і розумний гедонізм Епікура. Вплив епікуреїзму Лукреція Кара на духовно-культурне життя Древнього Риму. Криза рабовласницького Риму та етика стоїцизму (Сенека, Марк Аврелій). Гуманістична спрямованість етики любові до Бога в ранньому християнстві. Теологічне обґрунтування моралі в християнській етиці середньовіччя. Етичний потенціал Старого і Нового завітів. Паулінізм та етика любові. Ідеал монашества. Лицарський ідеал моральності. Моральна концепція християнської етики у вченні Августина Блаженного. Модернізація християнської етики в неаристотелізмі Фоми Аквінського. Проблема співвідношення об'єктивних норм і індивідуальних потреб, здібностей в етиці Нового часу. Гуманістично-утопічні вчення в етиці Томаса Мора, Кампанелли, Сен-Сімона, Фур'є, Оуєна.

Тема 1.2. Розвиток гуманістичних ідей та етичних основ.

Відродження в етичних вченнях Просвітництва. Моральний смисл "суспільного договору" Руссо. Принцип ненасильства і мирного вирішення спорів. Принцип виконання взятих обов'язків. Специфіка спрямованості етики Вольтера. Поняття "істинна моральність" як основа буття людини і організації життя суспільства відповідно принципам розуму в етиці енциклопедистів: Дідро, Ламетрі, Гельвеція, Гольбах. Категоричний імператив І.Канта. Етика Г.–Ф. Гегеля. Специфіка етичної концепції любові Л.Фейєрбаха. Етичне осмислення проблем гуманізму в епоху становлення капіталізму. Антиномативний поворот в етиці. Зв'язок економіки, політики і моралі. Концепція "моралі". Етика волі до влади у "По той бік добра і зла" Ф.Ніцше. Антропологічне спрямування західноєвропейської етики: імморалізм філософії життя, воля і відповідальність екзистенціалізму, психоаналіз фрейдизму. Сучасна християнська етика: раціоналізм неотомізму і мораль католицизму, протестантська етика, пошук православ'ям загальнолюдських цінностей. Практицизм етики утилітаризму і прагматизму. Сцієнтизм позитивістської етики. Різні точки зору на завдання етики. Описова, пояснювально-оцінна, нормативна, прогностична функції етики.

Тема 1.3. Етика як наука про професійну поведінку викладача.

Потреба людей у спілкуванні (гр. *ethos* – спільне житло) як основа специфічного, морального способу життєдіяльності, моральних відносин між людьми. Характеристика сутності і специфіки моральної потреби. Етика як вчення *про добро і зло* (цінності спілкування). Етика як вчення *про мораль* – усвідомлений досвід позитивного спілкування. Однобічний характер цих визначень предмета етики. Роль діяльнісного підходу до визначення сутності людини і її свідомості для розуміння предмета етики. Етика як **вчення про моральні відносини – відносини між людьми, в основі яких лежить потреба у регуляції спілкування**. Специфіка етики як соціально-філософської дисципліни. Етика і філософія. Зв'язок етики з етнографією, соціологією. Етика і психологія, педагогіка. Етика – теоретична основа морального виховання. Зв'язок етики з естетикою та іншими філософськими галузями. Застосування в етиці загальнонаукових методів дослідження та методів суміжних дисциплін. Історичні і філософські аспекти генезису етичних знань і формування моральної свідомості. Становлення етики як практичної філософії і вчення про життя. Етика як спосіб самовираження багатства досвіду людства в його результативно-орієнтованих аспектах.

Тема 1.4. Специфіка, соціальна функція і структура моралі.

Поняття моральних відносин, стосунків, моральної діяльності, поведінки, вчинку. **Мораль як вираження соціальності людей, духовна основа реальних соціальних зв'язків, регулятор поведінки**. Необхідність виявлення специфіки моралі через порівняння її з іншими видами свідомості (релігією, політикою і правом, наукою тощо) за *предметом і способом регуляції*, за їх *змістом і формою*. Різні точки зору на походження змісту морального знання. Суперечності *об'єктивно - і суб'єктивно-ідеалістичних* теорій (Платон, середньовічні філософи, Кант, Д.Юнг та інші) надсуспільності, надприродності моралі. Позитивне і негативне в *натуралістичних* теоріях моралі: космологічній (Геракліт, Піфагор, Конфуцій), теоріях гедонізму, евдемонізму (Демокрит, Епікур, Фейєрбах та інші), утилітаризму (Бентам), еволюціонізму (неодарвіністи, Спенсер). *Соціологічні* теорії моралі: “суспільного договору” (Гоббс, Руссо), “розумного егоїзму” (французькі і російські революційні демократи) – як пошуки джерела моралі в “атомарному” суб'єкті, в “природі” людини. Мораль як стихійне колективне (в суспільній думці) **відображення позитивних реальних відносин між людьми**. Дані антропології, етнографії, історії культури про походження моралі. Ціннісний, на відміну від наукового, зміст і характер морального знання. Обумовленість цим форм морального знання – суспільних вимог до поведінки особистості: вимога позитивного спілкування, заборона негативного. Специфіка моральних вимог в порівнянні з релігійними, правовими, політичними, естетичними.

Проблема видів моральних вимог. **Звичай** (табу, релігія, обряд) як відображення позитивних відношень між людьми в традиційних (повторюваних) важливих життєвих ситуаціях у формі образу дій. **Правила поведінки** (етикет) як відображення доцільних відношень в одиничних конкретних ситуаціях у формі словесного повчання. **Моральна норма** – відображення спільного позитивного змісту відносин між людьми в різних ситуаціях. **Моральні принципи** як відображення загального характеру і напрямку відношень між людьми в окремих сферах спілкування або в усьому суспільному житті.

Моральна свідомість як система вимог, що виникають в суспільній думці і регулюють поведінку на основі добровільності.

Модуль 2. Ситуація морального вибору: поведінка викладача відповідно до норм професійно-педагогічної взаємодії.

Тема 2.1. Проблеми професійної моралі та етики.

Поняття професійної моралі і професійної етики.

Робота, професія як середовище людського спілкування. Об'єкт обробки, засоби праці, умови праці, мета її – чинники специфічного значення і форм конкретизації та виявлення в діяльності професійних груп загальних принципів і норм моралі, існування на роботі специфічних правил поведінки і професійних звичаїв. Види професійно-моральних кодексів. **Педагогічна етика**, її предмет і завдання. Сутність і специфіка морально-педагогічних вимог до педагога. Критерії педагогічної моралі. Педагогічна етика про моральні якості педагога, їх ієрархічну систему. *Педагогічний такт* як моральна якість, здібність до вибору найдосконалішої форми моральних стосунків у процесі педагогічної діяльності, його психологічні і моральні основи. Характеристики педагогічного такту у стосунках “викладач – здобувач освіти”.

Тема 2.2. Роль педагогічної етики викладача у реалізації основних норм, прав і свобод поведінки у різних педагогічних ситуаціях.

Особливості етичної поведінки вчителя в різних педагогічних ситуаціях. Педагогічна ситуація і педагогічна задача. Моральні конфлікти: типові причини виникнення та способи їх подолання. Характеристика основних суперечностей, що виникають у навчально-виховному процесі. Етичні засади розв'язання педагогічних задач. Моральна оцінка як орієнтир викладача для вибору професійної поведінки та дій у складних педагогічних ситуаціях. Вимогливість і чуйність - основа етичного підходу до студента. Особливості монологічного і діалогічного спілкування викладача із здобувачами освіти. Виявлення педагогом несприятливих факторів і негативних наслідків помилкових, афектних дій у педагогічній діяльності. Характеристика ускладнень викладача при розв'язанні моральних дилем. Класифікація типових помилок етико-педагогічної поведінки молодих викладачів. Самоаналіз, самооцінка як психологічні основи розвитку педагогічної етики педагога. Корекційна програма діяльності викладача щодо створення емоційного настрою в освітньому процесі та регуляції власної поведінки на заняттях.

Тема 2.3. Технологія індивідуального впливу викладача на здобувача освіти згідно норм етики професійно-педагогічних взаємин відповідно до вимог сучасної вищої школи.

Соціальна обумовленість мети педагогічної діяльності, її сутність, структура, функції. Варіанти застосування загальної теорії систем до аналізу педагогічної діяльності – об'єктивна основа розробки моделі особистості викладача вищої школи. Складові моделі : соціально-громадянська, професійно-педагогічна, науково-пізнавальна спрямованість; спеціальні та професійні знання, володіння методами наукових досліджень у галузі спеціальних та психолого-педагогічних наук, загальна ерудиція. Професійно-педагогічні уміння, їх взаємозв'язок, динаміка розвитку. Педагогічні здібності, гармонія педагогічних та спеціальних здібностей – умова успішної самореалізації

викладача у науково-педагогічній діяльності. Педагогічна майстерність – мистецтво викладання, результат персоніфікованого пошуку ефективних шляхів розв’язання педагогічних завдань, рівні педагогічної майстерності. Інтелігентність як цінність, духовність, громадянськість, професіоналізм. Зміст та структура цих понять, їх адекватність завданням індивідуально-особистісного розвитку студента, вплив на інтелект, волю, емоції, естетичні почуття, мораль, формування загальної та професійної культури майбутнього фахівця. Відомі вчені педагоги, діячі науки та культури, практичні працівники про значення особистості викладача у формуванні нової генерації фахівців з вищою освітою.

Тема 2.4. Морально-етичні засади професійного спілкування педагога.

Історичні витоки та еволюція етико-педагогічних ідей як фундаментальна основа культури професійного спілкування педагога. Моральна свідомість педагога як чинник культури професійного спілкування. Етичні виміри педагогічної взаємодії та відносин. Культура професійного спілкування педагога в системі моральних відносин. Етикетні основи професійного спілкування та комунікативної поведінки педагога. Комунікативна поведінка педагога та засоби її організації. Професійний етикет комунікативної поведінки педагога.

Тема 2.5. Педагогічний конфлікт, його сутність, джерела, особливості, причини, функції, класифікація.

Поведінка викладача у конфліктні ситуації, розв’язання та забігання конфліктів. Легітимність і етичність конфліктів. Конфлікт у міжособистісних взаєминах. Специфічні особливості подолання міжособистісних конфліктів; основи попередження та подолання конфліктних ситуацій. Поняття «суперечка», «інцидент», «конфлікт», «конфліктна ситуація». Причини виникнення конфліктів, основні види (типи) конфліктів. Стили поведінки у конфліктних ситуаціях. Шляхи вирішення (попередження) конфліктів. Специфіка управління конфліктом та конфліктною ситуацією у педагогічному процесі.

V. Результати навчання

ПРН1. Володіти основними знаннями і поняттями з педагогіки, психології, педагогіки дозвілля, теорії і методики культурно-дозвілєвої діяльності та рекреації.

ПРН2. Знати психолого-педагогічні особливості навчання, виховання та розвитку різних вікових груп населення у сфері культурно-освітнього дозвілля.

ПРН3. Уміти конструктивно розв’язувати професійні, проблемні задачі, здійснювати суб’єкт-суб’єктну, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі

ПРН8. Уміти оцінювати власні професійні здобутки та визначати перспективи особистого професійного розвитку.

VI. Порядок та критерії оцінювання

Форми і методи поточного контролю

<i>Поточний контроль</i>	<i>опитування (усні й письмові), доповіді, реферати, творчі роботи (презентації, командні проекти, написання пресрелізів, есе), оформлення документів, тренувальні онлайн-тести, тестові модульні контрольні роботи</i>
<i>Підсумковий контроль</i>	<i>залік у I семестрі</i>

Підсумковий контроль у вигляді заліку проводиться у формі виконання письмових завдань. На залік виносяться питання, що

відповідають навчальній програмі з дисципліни і доводяться до відома студентів викладачем. Результати заліку оцінюються за 100-бальною шкалою та виставляються у відповідну графу в заліковій відомості. Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як середнє арифметичне кількості балів поточного (100 балів) та залікового (100 балів) контролю.

Критерії оцінювання знань студентів

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на практичних та семінарських заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу. Модульний контроль знань здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля. Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних та семінарських заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог: своєчасність виконання навчальних завдань; повний обсяг їх виконання; якість виконання навчальних завдань; самостійність виконання; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мовлення;
- впевненість, емоційність та аргументованість;
- використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо);
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Під час виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки (комп'ютерних технологій), різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Рівень відповідності критеріям

«Творчий рівень» (90-100 балів) - знання здобувача вищої освіти є глибокими, міцними, узагальненими, системними; він вміє застосовувати знання творчо, його навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

«Високий рівень» (80 – 89 балів). Здобувач виконав програму навчальної дисципліни в повному обсязі, володіє навчальним матеріалом у межах програми навчальної дисципліни, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності.

«Достатній рівень» (70 – 79 балів). Здобувач виконав програму в повному обсязі, але нерівномірно володіє навчальним матеріалом, здатний його аналізувати, проте не може сформулювати висновки досить ґрунтовно.

«Задовільний рівень» (65 – 69 балів). Здобувач загалом виконав програму, але більшість тем засвоїв поверхово. Оцінка "задовільно" виставляється тим здобувачам освіти, які допустили помилки (неточності) при відповіді на питання з навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості» або мають потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

«Низький рівень» (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв теми з навчальної дисципліни, але дуже поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні і фрагментарно, не може самостійно викласти зміст більшості питань курсу. Оцінка "задовільно" виставляється тим здобувачам освіти, які допустили помилки (неточності) при відповіді на питання з навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості» або мають потенційні можливості (резерви) для їх засвоєння під керівництвом викладача.

Незадовільний рівень:

«Незадовільно» (0-59 балів) - виставляється здобувачу освіти, який при відповіді на питання з навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічного самовдосконалення особистості» допустив серйозні помилки, не показав знань з навчально-програмного матеріалу. Відповідь здобувача вищої освіти при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.

35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач частково виконав програму, не засвоїв більшості тем програми курсу, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку;

0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни. Здобувач не виконав більшості завдань програми, не володіє навчальним матеріалом.

VII. Політика курсу

Дні й години для консультацій: консультації проводяться за графіком кафедри: щопонеділка після четвертої пари. Про потребу в консультації здобувач повідомляє напередодні.

Обсяги, терміни і порядок відпрацювань: відпрацювати пропуски здобувач може в години консультацій; доскласти/перескласти завдання може протягом двох тижнів після пари, на якій воно мало бути зараховане; за доскладання й перескладання робіт (якщо здобувач не наводить поважних причин порушення вимог) оцінка за роботу може буде знижена.

Особливості оцінювання. Максимальні бали за виконання робіт здобувачами:

- 1) опитування (усне, письмове) – 3 бали;*
- 2) реферативні повідомлення, доповіді – 5 балів;*
- 3) творчі роботи – 5 балів;*
- 4) оформлення документів – 2 бали;*
- 5) тренувальні онлайн-тести – 2 бали;*
- 6) тестові модульні контрольні роботи – 5 балів.*

VIII. Основні інформаційні ресурси

Основна інформація з навчальної дисципліни викладена на освітній платформі Moodle: <https://moodle.udu.edu.ua/course/view.php?id=7040>

Блощинська В.А. Етика. Практикум: Навчальний посібник. К., 2015. 248 с.

Васянович Г.П. Педагогічна етика: Навчально-методичний посібник. Львів: Норма, 2005. С. 344

Войналович О.О. Формування комунікативної культури майбутнього вчителя.

(2019). Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка.

Полтава. С.31-34.

Войналович О.О. Особливості педагогічної майстерності відомих митців.

(2022). Матеріали Міжнародної наукової викладацько-аспірантської конференції. Київський національний університет театру, кіно і телебачення.

К. С.41-44.

Войналович О.О. Мовленнєва діяльність викладача. (2022). – XII

Міжнародна науково-практична конференція MODERN DIRECTIONS OF SCIENTIFIC RESEARCH DEVELOPMENT. - 2022. Чикаго, США. С.386-393.

Войналович О.О. Комунікативна культура викладача (2022). Міжнародна науково-практична конференція. «MODERN RESEARCH WORLD SCINCE”.

LVIV. С.826-830.

Педагогічна майстерність(2008). І.А. Зязюн. Київ.

Хоружа Л.Л. Педагогічна деонтологія.(2018). Навчально-методичний посібник. Київ.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки протокол № 1 від 25 серпня 2024 р.